

ปัญหาอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา¹

ธีรศักดิ์ บุญเลิศ²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎี หลักเกณฑ์ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้ความช่วยเหลือหรือเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจ ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อคุ้มครองและเยียวยาสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา ให้ได้รับความช่วยเหลือเป็นการเยียวยาเบื้องต้น แต่ด้วยพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายที่ให้ทุนแก่ประชาชน ดังนั้น คำถามที่ว่า การให้ความช่วยเหลือเยียวยาของบุคคลที่ตกเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลย ที่อยู่ในฐานะอย่างเดียวกัน จึงควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากการถูกระทำความผิดในรูปแบบเดียวกัน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ในราชอาณาจักร โดยพิจารณาจากหลัก ความเสมอภาค หรือแม้กระทั่งตกเป็นผู้ต้องหา ต้องถูกคุมขัง ระหว่างดำเนินคดี ขาดอิสระภาพเช่นเดียวกับกรณีของจำเลยในคดีอาญา รัฐควรมีการช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นให้ได้รับการเยียวยาหรือไม่ อย่างไร

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ยังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกรณีของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่อาจพบกับความเสี่ยง ที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อ คณะกรรมการ ในการพิจารณาอนุมัติจ่ายหรือไม่จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย หรือค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เพราะก่อให้เกิดสิทธิแก่ประชาชน หากเกิดความเสียหายพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น จะต้องรับผิดชอบเป็นการเฉพาะตัวหรือไม่ และต้องรับผิดชอบอย่างไร โดยแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ 1) การปฏิบัติหรือละเว้น การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือโดยทุจริต 2) การกำหนดเกี่ยวกับอัตราโทษ หรือความรับผิดชอบของพนักงาน

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่องปัญหาอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี วงษ์วิชิต และ คณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสวรรค์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนเชื้อสกุล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (กฎหมาย) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เจ้าหน้าที่ 3) ความรับผิดชอบทางแพ่งเกี่ยวกับค่าเสียหาย กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ในมาตรา 26 และมาตรา 27 เพียง 2 มาตรา แต่ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบ หรือการชดเชยที่เกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่เอาไว้อย่างครอบคลุมและชัดเจนในพระราชบัญญัติฉบับนี้

ประเด็นที่สองปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาจ่ายค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาหลักเกณฑ์การพิจารณาค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 มีเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการพิจารณากรณีจำเลยในคดีอาญา ซึ่งได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติมาตรา 20 มีหลักกฎหมายว่าจำเลยมีสิทธิได้รับค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ (2) ถูกคุมขังในระหว่างพิจารณา และ (3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หากเป็นกรณี 1) ผู้ต้องหาที่ถูกดำเนินคดี และถูกคุมขังโดยพนักงานสอบสวน อัยการ และพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง 2) การถูกคุมขังระหว่างดำเนินคดี และถูกคุมขัง ณ ที่ใด ๆ เช่น สถานีตำรวจ โดยไม่มีคำสั่งศาลไม่มีหมายจับ หมายปล่อย 3) จำเลยที่ศาลเห็นว่าพยานหลักฐานยังไม่แน่ชัด หรือศาลสงสัยยกประโยชน์แห่งความสงสัย จะไม่ได้รับการช่วยเหลือเยียวยา

ประเด็นที่สามปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญานั้น ยังคงมีปัญหากฎหมายโดยแบ่งเป็นประเด็นปัญหา ดังนี้ 1) ค่าตอบแทนผู้เสียหาย 2) ค่าทดแทนจำเลย 3) ระยะเวลาในการยื่นคำขอ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนจำเลยนั้น ในส่วนค่าขาดประโยชน์ ทำให้ได้ในช่วงที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติให้จ่ายในอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในท้องที่จังหวัดที่ประกอบกิจการ ณ วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ การกำหนดตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในท้องที่จังหวัดที่ประกอบกิจการ ซึ่งมีความแตกต่างกัน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับค่าจ้างขั้นต่ำรายวันแต่ละจังหวัดแล้ว พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้น แม้พหุติการณ์แห่งความผิดที่เกิดขึ้น หรือความเสียหายที่ได้รับจะมีความรุนแรงเท่ากัน เช่น ถูกฆ่าตาย หรือถูกทำร้ายบาดเจ็บสาหัส หากเกิดในพื้นที่แตกต่างกัน ก็จะได้รับช่วยเหลือเยียวยาเพื่อเป็นค่าตอบแทนความเสียหายที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นธรรมเพราะแตกต่างกันที่อยู่ เหตุเกิดเท่านั้นไม่ควรได้รับการช่วยเหลือหรือเยียวยาที่แตกต่างกันไปด้วย ระยะเวลาในการยื่นคำขอหนึ่งปีนั้นเป็นระยะเวลาที่น้อยเกินไปทำให้บางครั้งผู้ยื่นคำขอไม่อาจยื่นได้ทันตามระยะเวลาดังกล่าว

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1) ควรยกเลิกความตามมาตรา 27 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน มาตรา 27 ในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงาน และให้มีความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา

2) และเพิ่มโดยให้มีวรรคสองความว่า กรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะละเมิด
ให้นำพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่มาบังคับใช้โดยอนุโลม

3) ควรยกเลิกความตามมาตรา 20 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับค่า
ทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้

- (1) เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- (2) ถูกคุมขังในระหว่างดำเนินคดีหรือระหว่างพิจารณาคดี และ
- (3) ผู้ต้องหาที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำไม่เป็นความผิด

ซึ่งพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง หรือจำเลยที่ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำไม่เป็นความผิด
และมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็น
ยุติว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือศาลมีความสงสัย
ตามสมควรว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย และพิพากษายกฟ้อง

4) แก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวง และกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทน
ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญากรณีจำเลยที่ศาลพิพากษาเพราะเหตุตามมาตรา
227 วรรคสอง แตกต่างจากกรณีอื่น และกำหนดเป็นแนวทางในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และ
ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาให้สอดคล้องกับกรณีนี้เพิ่มเติมด้วย เช่น แก้ไขเพิ่มเติม
กฎกระทรวง และกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและ
ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ข้อ 5 เป็นวรรคสอง หากเป็นกรณีที่จำเลยเคยก่อเหตุและเคยได้รับโทษ
เช่นเดียวกันคดีนี้ หรือเป็นที่เชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด หรือจำเลยรับสารภาพแต่ศาลพิพากษา
ยกฟ้องเพราะเหตุตามมาตรา 227 วรรคสอง ให้พิจารณาดำเนินการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
ในกรณีนั้น

5) ควรมีการแก้ไขเกี่ยวกับค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา
กรณีค่าตอบแทน และค่าทดแทน ในส่วนค่าขาดประโยชน์ที่หาได้จากเดิม กฎกระทรวงกำหนดให้จ่าย
ตามอัตรากำลังขั้นต่ำของแต่ละจังหวัด จึงควรกำหนดให้จ่ายเป็นจำนวนที่แน่นอนและเท่าเทียมกันทั่ว
ราชอาณาจักร โดยอ้างอิงจากอัตราการถูกกักขังแทนค่าปรับ วันละ 500 บาท ตามประมวลกฎหมายอาญา
มาตรา 30 เนื่องจากสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในหลักความเสมอภาค และสถานะเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน
มากกว่า

6) ควรยกเลิกความตามมาตรา 22 วรรคแรก และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน ให้ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา
จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน
ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา
14/1 ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด หรือวันที่
พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง หรือวันที่ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้อง เพราะปรากฏหลักฐานว่าจำเลยมิได้เป็น

ผู้กระทำความผิด หรือวันที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าข้อเท็จจริงเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด แล้วแต่กรณี

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

กุลพล พลวัน. **สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, 2543.

เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. **รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 72 เล่มที่ 2**. กรุงเทพฯ: สำนัก อบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562.

จิรนิติ หะวานนท์. **รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 72 เล่มที่ 13**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562.

ชาติรี สุวรรณิน. **รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 72 เล่มที่ 13**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562.

วุฒิพงศ์ วิบูลย์วงศ์. **หลักนิติธรรมกับการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 21 กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2556.

สุมาลี วงษ์วิฑิต. **ระเบียบวิธีวิจัยทางกฎหมาย: แนวคิดและวิธีการ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2562.

ไสลเกษ วัฒนพันธุ์. **รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 72 เล่มที่ 6**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562.

บทความ

เทวราช สนโสรก. “มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญาและสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ.” **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** 6, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563): 103.

นิเมธ พรหมพยัค. “มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม.” **วารสารมหาวิทยาลัยนครสวรรค์** 7, 11 (พฤศจิกายน 2563): 225 - 227

นิเมธ พรหมพยัคฆ์. “มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม.”

วารสารมหาจุฬานาครทรรศ 7, 11 (พฤศจิกายน 2563): 8.

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. “การประชุมกองเกรสสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการ
บำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด.” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม 3, 2 (ธันวาคม 2528): 13-14.

วิชา มหาคุณ. “เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดและมาตรการคุ้มครอง.” วารสารกฎหมาย
14, 1 (มีนาคม 2535): 9.

วิทยานิพนธ์

ภาณุภูมิ โกกะอินทร์. **หลักความเสมอภาคในระบบกฎหมายไทย: วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 106.**

วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ. **สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา: ศึกษาการช่วยเหลือ
ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา: วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, หน้า 35- 48.**